

L'arqueofurtiu del torrent (Burriac, Cabrera de Mar, Maresme)

JOAN CARLES ALAY I RODRÍGUEZ¹

COMISSIÓ DE PATRIMONI DE LA SOCIETAT CATALANA D'ARQUEOLOGIA (SCA)
INVESTIGADOR DEL SEMINARI D'ESTUDIS I RECERQUES PREHISTÒRIQUES (SERP)

Entre els estius de 1999 i 2002, es va desenvolupar una important activitat arqueofurtiva² en el sector occidental del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme). La primera remoció es va localitzar l'estiu de 1999 i malgrat l'esforç, tant d'autoritats com de particulars, no s'aconseguia identificar l'autor o autors mentre

els danys augmentaven de forma considerable, fins que l'agost de 2002 -després de tres anys- la Policia Local de Cabrera de Mar va sorprendre una persona *in flagranti crimine*.

Transcorreguts vint anys, repassem els fets realitzant una anàlisi dels indicis i tipo-

*Vista de conjunt de l'Etapa 4, captada des del sud-est.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

¹ Contacte: joancarlesalay@yahoo.es
Agraeix-ho a David Farell i Jordi Montlló, coautors d'alguns dels informes elaborats per aquest cas i, molt especialment, a Joan Francesc Clariana, Josep Vinyals, Josep Maria Rovira i Manuel Martínez la seva inestimable col·laboració, que va fructificar en la resolució del mateix.

² L'activitat arqueofurtiva és la duta a terme per les persones que realitzen remocions i/o

exploracions, tant en la superfície terrestre com en el subsòl i/o medi subaquàtic, que tinguin per finalitat descobrir, documentar, estudiar, investigar, recollir, extreure i/o comprovar l'existència de béns arqueològics, tant mobles com immobles, sense l'autorització ni el rigor científic corresponents, implicant la seva pèrdua i/o destrucció, total o parcial, l'alteració del seu context i/o l'afectació de tots o algun dels seus valors (Alay 2016).

logia de l'autor, exposant el mètode de valoració econòmica dels danys emprat en el peritatge corresponent, i examinant el contingut de la resolució judicial que es va dictar.

Antecedents: el sector occidental

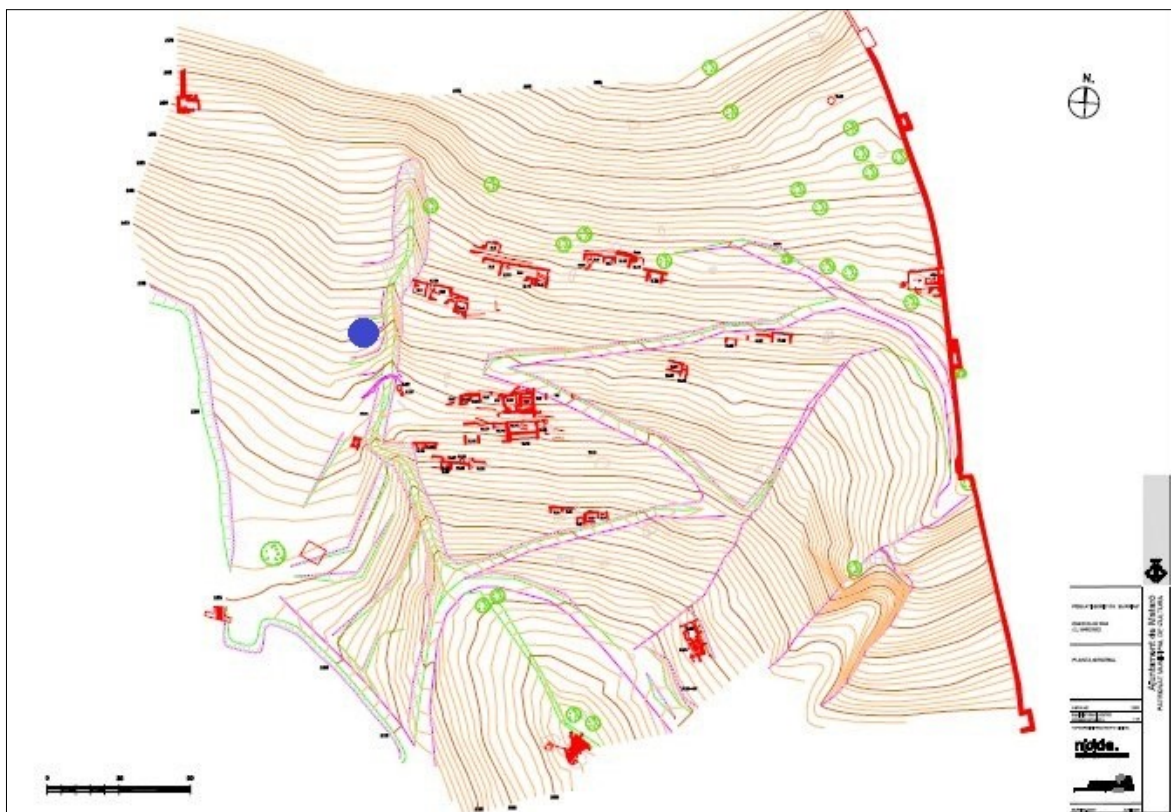
El denominat sector occidental és l'àrea de ponent del poblat ibèric (*oppidum*) de Burriac. El torrent de Cal Coix³ el separa físicament del sector central –cobert aquest pel bosc de pins d'en Vieta i on es concentren la majoria dels àmbits excavats-. El més notable del sector occidental és l'anomenada torre de ponent, que ja era força visible en les primeres fotografies realitzades en el poblat l'any 1916 (Bonet 1979).

En el primer plànol del jaciment -publicat per Marià Ribas l'any 1931-, gran part del

sector occidental apareix com «destruït», tot i que es poden apreciar algunes estructures (Ribas 1931). Al mateix temps, Serra Ràfols confirma que la torre de ponent havia estat «buidada barroerament», sense més precisions (Serra Ràfols 1931: 52).

Malauradament, l'any 1950 tot el sector es terraplena amb feixes i es planten ametllers (Ribas 1988: 54). A partir d'aleshores Marià Ribas va considerar que tota la part occidental del poblat, a partir del torrent de Cal Coix, estava totalment destruïda i així ho reflectirà en totes les publicacions posteriors (Alay i Clarina 2018: 108 –plànol- i 110).

L'any 1983, arran d'unes actuacions arqueofurtives, la Secció Arqueològica del Museu de Mataró promou excavacions en

Ubicació aproximada de l'activitat de l'arqueofurtiu del torrent (punt blau marí). Indicada sobre planell topogràfic SAMM/D.Zamora (Zamora 2007: 17).

³ També es coneix com a Torrent del Castell. Es va optar per la denominació de Cal Coix, per indicació d'un veí de Cabrera coneixedor

de la toponímia local (Alay i Clariana 2018: 124, Nota 64).

Etapa 1, en primer pla, reoberta en el transcurs de segona etapa. (Fotografia: Joan Carles Alay).

el sector, descobrint part d'un gran dipòsit –probablement d'aigua– i els vestigis de les anomenades «habitacions de can Gaspar» (Miró, Pujol i García 1988 i Zamora 2007: 126-148).

L'any 1984, en el marc d'una campanya de la Generalitat de Catalunya de lluita contra de l'atur, es porten a terme importants excavacions en el jaciment durant gairebé set mesos. En el sector occidental es va intervenir especialment a la torre de ponent, demostrant que formava part del clos emmurallat i no es tracta d'un element aïllat com es suposava (Benito *et al* 1986: 18-19; Burjachs, Benito i Defaus

1991 i Zamora 2007).

Transcorreguts quinze anys d'aquestes darreres intervencions arqueològiques, es detecta l'activitat arqueofurtiva que ens ocupa, ubicada a la riba occidental del torrent de Cal Coix, a una cota aproximada de 240 metres⁴.

Descriurem els fets en sis etapes cronològiques, coincidents amb els moments en que es van documentar.

Etapa 1: estiu de 1999

L'estiu de 1999 el Grup d'Arqueologia de la Fundació Burriac⁵ va localitzar una petita cala arqueofurtiva al costat del torrent de Cal Coix. Amb una profunditat de mig metre, tenia una boca de forma rectangular d'un per mig metre. La forma suggeria que es tractava una cala d'extracció i que el presumpte bé arqueològic sostret podia ser un àmfora o similar.

Advertit l'Ajuntament dels fets, el 6 d'octubre de 1999 es va fer una inspecció per part de l'arqueòleg territorial del Servei d'Arqueologia i el tècnic de cultura local. La cala va ser reblerta, considerant que podria ser una acció puntual, tot i preventivament es va acordar que la Policia Local controlaria l'indret de tant en tant.

Etapa 2: novembre de 2000

Malgrat tot, durant l'any 2000 la remoció es va anar ampliant. El Grup d'Arqueologia informava dels fets a les administracions. El 4 d'abril la llavors Unitat Central de Delictes contra el Patrimoni dels Mossos d'Esquadra va realitzar una inspecció ocular. L'activitat, però, no s'aconseguia aturar⁶.

⁴ Ubicada davant l'espai que hi ha entre el grup d'habitacions 1-8-9 i les sitges 36-37 (totes elles a la riba oriental del torrent, en el sector central). En bibliografia anterior ha estat tractat com «el cas del Torrent de Cal Coix» (Alay 2015: 451-565 i Alay i Clariana 2018: 124-130).

⁵ La Fundació Burriac és una entitat privada, sense afany de lucre, constituïda a Cabrera de

Mar l'estiu de 1992 amb l'objecte de vetllar i difondre el patrimoni històrico-arqueològic del municipi (<http://fburriac.blogspot.com.es/>

⁶ El 13 de gener de 2000 el diari *El Punt-Maresme* va publicar la notícia en el context de les troballes dels jaciments de Can Llorer i La Peirota. Article «Troben dos nous jaciments arqueològics a Cabrera i detecten un furtiu al poblat ibèric» de T. Márquez, p. 30.

*Vista de conjunt de l'Etapa 2, captada des del sud-est.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

Advertits dels fets, el 19 de novembre de 2000 varem realitzar una primera visita al lloc verificant la notable extensió que anava prenent la remoció arqueofurtiva.

L'activitat consistia en una gran intrusió que aprofitava un dels desnivells creats pels marginats de l'any 1950. A grans trets, anava adquirint una forma més o menys rectangular, d'uns sis metres i mig per un metre i mig. Pel nord quedava limitada per un mur de pedra en sec –fet per evitar l'erosió del torrent-, a llevant pel torrent i a ponent per un antic mur que havia quedat al descobert durant l'activitat. Aquest darrer mur, de cronologia ibèrica, feia un metre i mig de llarg per mig d'alçada i vint-i-cinc centímetres d'ample.

Tot el pendent de l'antic marge havia estat afectat en una alçada entre seixanta centímetres i un metre. La remoció no profunditzava excessivament, tractant-se d'una intrusió expansiva en el desnivell antròpic.

La cala localitzada l'any anterior, quedava just al mig i havia estat reoberta. Tenia una forma més o menys rectangular amb unes mesures aproximades d'un metre de llarg per mig metre d'ample i mig metre de fondària.

No s'advertia cap amuntegament de sòl,

que havia estat escampat en direcció al marge inferior.

Tampoc no hi havia cap agrupament significatiu de béns arqueològics.

En l'informe, elaborat conjuntament per la Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia i la Fundació Burriac, es feia una primera anàlisi prou significativa. Es deia que per plantejar possibles hipòtesis sobre els indicis

observats calia tenir en compte dos factors:

Factor cronoconductual: D'acord amb els antecedents disponibles l'activitat arqueofurtiva portava desenvolupant-se, almenys, des de feia un any i mig. Les intervencions havien estat periòdiques, però s'ignorava número i durada de les mateixes. Tampoc no es coneixia d'interval entre elles i les preferències quant horari, dia de la setmana i estació.

Factor espacial: La superfície afectada era fins aleshores d'uns 10 metres quadrats amb un volum de sòl remogut d'uns 14 metres cúbics.

Quant a l'evolució de l'activitat arqueofurtiva, era possible que s'hagués iniciat amb la troballa casual d'un objecte mig colgat o a conseqüència d'una prospecció amb detector de metalls o similar. La inexistència de clots de tempteig per l'entorn, indicatiu propi de la recerca amb aparell detector de metalls, ens feia inclinar més aviat per la primera de la possibilitats apuntada.

L'extracció d'aquest presumpte objecte hauria motivat la primera cala. Posteriorment, s'aniria ampliant la remoció vers el marge i els laterals fins trobar les barreres físiques del mur ibèric i del torrent.

Quant a la factura, atesa l'extensió de la remoció, resultava evident la utilització

d'eines. Cap traça instrumental⁷ no assenyalava l'ús d'un tipus específic. Considerant els referits factors temps/espai, semblava que s'havien fet servir eines petites –picoletes, paletins,...–.

Els mateixos factors ens portaven a pensar que les diferents accions havien estat obra d'una única persona. En cas de ser més d'una persona difícilment serien més de dues i en aquest cas el rendiment hauria estat mínim. Una altra possibilitat, que no es podia descartar, era l'actuació de diferents arqueofurtius –sense vinculació entre ells– en la mateixa cala, circumstància que recordem ja es va donar en el proper Turó dels Dons Pins l'any 1986 (Alay i Clariana 2018: 120). Tot i això, el fet que les ampliacions es produïssin després que la primera acció fos preventiva reblerta i en el mateix lloc, apuntava a la probabilitat d'una única autoria.

La remoció es trobava totalment al descobert, sense que es verificués una intenció d'amagar-se a mirades indiscretes. Des del sector central del jaciment i fins i tot des del relativament proper Turó de l'Infern era ben visible. Els pocs llocs dels que resultava invisible donava la impressió que era més per la morfologia del terreny que per una intencionalitat de quedar cobert.

El mur ibèric descobert no havia estat desfet, fins i tot semblava acuradament netejat. Aquest fet suggeria una persona relativament sensible vers els vestigis arqueològics. Tot i així no es descartava que aquesta circumstància fos casual i, cas d'una doble autoria no vinculada, aquesta «sensibilitat» seria atribuïble al responsable de l'ampliació.

La manca d'agrupacions de béns arqueològics suggeria que l'arqueofurtiu o arqueofurtius els havien recollit tots. També

podria ser que pràcticament no hi haguessin béns arqueològics, com en el precedent dels dos únics àmbits excavats fins el moment unes feixes més avall d'aquest mateix sector⁸.

A partir de tots aquests indicis, l'informe assenyalava a un arqueofurtiu del tipus *Buscador*, d'acord amb la tipologia proposada en la meua tesi de llicenciatura (Alay 2000: 78-80) .

El darrer moviment de sòl era relativament recent. La consistència i cromatisme del sòl eren deguts més a les darreres pluges que al temps transcorregut, doncs no s'observava successió biològica. *Grosso modo* s'establí la darrera acció en unes dues setmanes abans de la nostra visita.

L'informe també proposava unes mesures de resolució, considerant que es tractava d'una activitat en curs i no es podia donar per closa.

Calien mesures de vigilància de l'àrea per part dels cossos de seguretat implicats. Tampoc no feia falta establir un dispositiu especial, només es suggeria incorporar aquesta vigilància en les respectives rondes de rutina que tenien assignades.

Una nova mesura preventiva, amb probablement bons efectes dissuasius, podia ser la divulgació de la notícia a través dels mitjans de comunicació social d'abast local i comarcal, per part de les institucions legalment responsables de la preservació del jaciment (Ajuntament/Generalitat). Per assolir l'objectiu proposat, la difusió de l'assumpte hauria de tenir un fort contingut de conscienciació social vers el comú Patrimoni Històric, destacant l'extraordinària importància del jaciment i l'irreparable dany d'aquest tipus d'activitats. Al mateix temps, hauria de reflectir l'interès ins-

⁷ Les traces instrumentals són les marques –empremtes– que deixen els instruments (eines, aparells...).

⁸ Les anomenades «habitacions de Can Gaspar», excavades durant la campanya de 1983 (Zamora 2007: 126-127).

A dalt: vista de conjunt de l'Etapa 2, captada des del sud-oest. A baix: vista de conjunt de l'Etapa 2, captada des del sector central del jaciment (est). Al fons, el Turó de l'Infern. (Fotografies: Joan Carles Alay).

titucional per eradicar l'arqueofurtivisme amb l'estricta aplicació de la legislació vigent.

La mesura conseqüent proposada era el total rebliment de l'espai afectat, com ja s'havia fet l'octubre de 1999, precedit d'una intervenció arqueològica d'urgència per documentar el mur ibèric i l'espai afectat.

L'informe va ser registrat el 28 de desembre de 2000 al Servei d'Arqueologia, amb còpies a l'Ajuntament de Cabrera de Mar, la Unitat Central de Delictes contra el Patrimoni del Cos de Mossos d'Esquadra i

SEPRONA de la Guàrdia Civil (Alay i Farell 2000).

Etapa 3: març 2001

Independentment de les mesures preventives que podrien haver pres les institucions competents, el Grup d'Arqueologia va mantenir un seguiment periòdic de la intrusió, amb ànim de desinteressada col·laboració. Gràcies a aquesta tasca es va saber d'una nova ampliació ocorreguda en un moment indeterminat entre els dies 10 de febrer i 3 de març de 2001. Informats, vàrem visitar el lloc el 10 de març.

*Vista de conjunt de l'Etapa 3, captada des del sud-est.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

S'havien realitzat dues noves intrusions.

La primera, seguia el mur ibèric -que limitava la intrusió inicial per ponent i encara estava al descobert-, aprofundint en el sòl i adquirint una forma intrusiva més o menys semicircular d'uns 1'60 metres de diàmetre per 1'50 metres de radi. Donava la impressió de voler seguir els nivells estratigràfics inferiors, fet que provocava l'essavissament dels superiors.

S'havia deixat al descobert mig metre més de mur ibèric, així com els seus fonaments recolzats en una banqueta (0'40 metres visibles) retallada artificialment al sauló⁹.

En el perfil s'observaven marques evidents de la utilització d'una eina petita, picoleta o similar.

En el sòl d'aquesta primera nova intrusió hi havia un escampall de fragments ceràmics.

Fora dels límits de la remoció -sobre el marge, a la dreta de la primera nova intrusió- hi havia una agrupació de ceràmiques rebutjades.

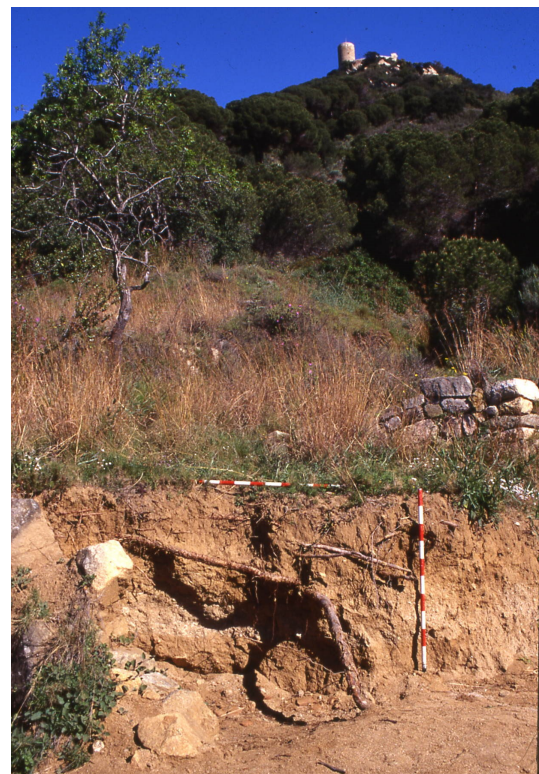
També fora dels límits de la remoció, a l'altre costat del mur ibèric, es va verificar

una segona agrupació de ceràmiques. Eren poques i passaven gairebé inadvertides. La seva millor qualitat, en relació a les de la primera agrupació, feia pensar en que era el lloc on l'autor o autors tenien separats els fragments que es volien emportar.

Les diferents agrupacions de ceràmiques impliquen una tria intencionada. Els fragments de la primera eren tots informes i fonamentalment *tegulae*, *imbrices* i *dolia*. En canvi, la segona agrupació

estava formada per ceràmiques més significatives entre les que es conservava alguna forma. Eren fragments d'àmfores d'importació de procedència itàlica, ibèrica comuna i restes d'un clau de ferro.

El sòl procedent d'aquesta primera nova intrusió s'havia amuntegat tot just darrera la mateixa. També havia cobert la cala de 1999.

*Etapa 3, captada des del sud, amb el Castell de Burriac al fons.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

⁹ A la comarca del Maresme s'anomena sauló al sòl geològic resultant de l'alteració del granit.

*Vista de detall de l'Etapa 3: primera intrusió.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

La segona nova intrusió estava situada en el costat de llevant, limitat pel torrent, i seguia les mateixes característiques morfològiques que la primera. En aquest cas el diàmetre feia 1,80 metres i el radi 0,65 metres.

En relació amb aquesta segona nova intrusió no s'observaven agrupacions de béns arqueològics. La terra s'havia abocat directament al torrent.

Per tot el sòl del conjunt de la remoció hi havia empremtes de calçat, però donades les diverses visites realitzades des de la darrera acció arqueofurtiva, la seva anàlisi resultava irrellevant.

La nova superfície afectada no superava els tres metres quadrats amb un volum de sòl remogut que tampoc superava els tres metres cúbics. Malgrat la relativament petita acció, la incidència sobre el jaciment era important ja que s'havien afectat nivells arqueològicament fèrtils. Tot i així, en els perfils de les intrusions no es veien concentracions de béns arqueològics, estructures ni cap estratigrafia que ens indiqués el tipus d'àmbit que estava resultant afectat.

Com a mesura preventiva, per evitar en el possible la temptació que suposava la remoció oberta, es va procedir a la dispersió de les agrupacions de béns arqueològics. El Grup d'Arqueologia va recollir una mostra significativa de les mateixes.

Tots els indicis recolzaven la hipòtesi apuntada sobre la probabilitat que l'activitat arqueofurtiva fos obra d'una sola persona i seguïem pensant en que era del tipus *Buscador*.

L'informe insistia sobre la necessitat d'aplicar les mesures indicades en el primer informe. El dia 4 d'abril de 2001 es va enregistrar en el Servei d'Arqueologia i l'A-

*Vista de detall de l'Etapa 3: mur ibèric.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

*Vista de detall de l'Etapa 3: agrupació de béns arqueològics.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

*Vista de detall de l'Etapa 4: afectació a l'estratigrafia arqueològica.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

juntament de Cabrera de Mar, adreçant una còpia als Mossos d'Esquadra i al SEPRONA (Alay i Farell 2001).

Etapa 4: maig 2001

El mes de maig de 2001 un membre del Grup d'Arqueologia de Cabrera ens va avisar d'una nova ampliació. S'havia produït en una data indeterminada entre l'11 d'abril i el 15 de maig de 2001. Es va fer una visita al lloc al dia 17 de maig, acompanyats per un membre del Grup d'Història del Casal de Mataró –entitat que des del principi també col·laborava en les tasques de seguiment i denúncia dels fets.

En aquesta ocasió pràcticament s'havien unificat les dues intrusions de l'etapa anterior i s'havia aprofundit en l'àrea del mur ibèric. La unificació de les dues intrusions havia suposat una afectació aproximada en el marge de 3'10 metres de longitud per 1 metre de fons.

En el perfil de l'àrea del mur ibèric s'observaven fragments de *tegulae* encara en estratigrafia. En tota la resta del perfil, amb un front de 6,50 metres, no s'identificava cap tipus d'element arqueològic però hi havia clares mar-

ques que confirmaven la utilització d'una eina tipus picoleta o similar.

En l'àrea del mur ibèric s'havien abandonat, amuntegats, diversos fragments –bastant complerts– de *tegulae*. A part d'aquests, no es va observar cap més agrupació de béns arqueològics.

En la zona afectada es van trobar un drap i una bossa de plàstic. Cap indicatiu no permetia però relacionar aquests objectes amb l'activitat arqueofurtiva.

Prop del lloc afectat, seguint un corriol direcció ponent, es van identificar tres petits clots que podrien delatar la realització de prospeccions. Per la seva morfologia no semblava que s'hagués utilitzat cap eina, res no permetia vincular-los amb l'activitat que ens ocupava i semblava més aviat que eren obra d'algun petit mamífer.

L'informe elaborat a l'efecte insistia en l'aplicació urgent de mesures. Eren prop de dos anys amb una reiterada activitat arqueofurtiva en un jaciment incoat BCIN i calia esmerçar esforços per identificar

*Vista de detall de l'Etapa 4: traces instrumentals.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

l'autoria i resoldre definitivament el cas. Es va enregistrar el 22 de maig de 2001 en el Servei d'Arqueologia i l'Ajuntament de Cabrera, adreçant còpies als Mossos d'Esquadra i SEPRONA (Alay 2001).

*Vista de conjunt de l'Etap 5, captada des del sud-est.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

Etap 5: juliol 2002

Després d'aquests fets, semblava que l'activitat arqueofurtiva s'havia aturat però en el transcurs d'una visita el 14 de juliol de 2002, més d'un any després, es verificà una nova remoció.

La primera remoció havia estat coberta, obrint una cala al nord-oest, en la feixa superior. Pràcticament es podia afirmar que es tractava d'una ampliació de les intrusions precedents, tot i distanciar-se un metre aproximadament (verificable per una pedra del mur ibèric que encara restava al descobert i marcava el límit de la primera intrusió).

La cala, de forma més o menys rectangular, tenia unes mesures de 3 metres i mig per 1 metre d'amplà i 0,80 metres de fondària. La superfície afectada era d'uns 3 metres i mig quadrats, implicant la remoció d'uns 2,80 metres cúbics de sòl.

El sòl extret havia estat escampat pel límit extern inferior (sud) de la remoció.

Tant en els perfils de la cala com en el

fons no es podia observar cap element arqueològicament significatiu, com estructures o material. Destacava però una acumulació de pedres, encara en perfil i ubicades més o menys en el centre inferior de la cala. A l'àrea afectada també es veien algunes d'aquestes pedres aparentment remogudes durant l'acció. Per les seves mesures, tant podrien haver format part d'una estructura antiga com dels marges de pagès. No era possible relacionar-les de cert amb cap tipus estructural.

També destacava una arrel que havia estat tallada per permetre seguir treballant amb més comoditat. En cas d'haver pogut

analitzar el tall, probablement s'hauria obtingut una traça instrumental que ajudaria a identificar l'eina emprada.

Així mateix, en el perfil de la cala arqueofurtiva, es podien apreciar marques que delataven l'ús d'eines. Atesa la seva longitud i característiques, semblava que s'havia fet servir un pic o similar –de dimensions més grans que les emprades en les etapes anteriors-. La mateixa eina es podria haver utilitzat per tallar, de forma grollera, l'arrel esmentada. A part d'això, no es va identificar cap objecte ni empremta que es pogués relacionar amb els fets.

També hi havia alguns fragments ceràmics dispersos. Tot i que es va identificar un fragment de ceràmica a ma, la majoria eren *tegulae*. Amb els darrers, l'autor o autors de l'acció havien format una petita agrupació abandonada al límit exterior est de la cala.

Observant la consistència i cromatisme del sòl remogut, sobre tot de l'extret, i tenint en compte que el dia anterior havia plogut, quasi es podia afirmar que la dar-

ra acció s'havia produït com a molt dos dies abans (divendres 12 de juliol).

Les diferents circumstàncies ens van permetre formular algunes hipòtesi:

- En principi, ens sorprenia la insistència reiterativa en intervenir en aquest indret, que en aparença no resultava especialment productiu. No es descartava la possibilitat d'una motivació originada en una "important" troballa inicial (la primera cala de 1999), que provocava aquesta fixació. No sabem però si es tractava de la mateixa persona, pel que res es podia descartar. L'únic és que tot seguia indicant que es tractava de Buscadors.
- Quant al *modus operandi*,¹⁰ les cales arqueofurtives de relativa extensió, com aquestes, no eren noves en la comarca. Havia antecedents d'arqueofurtius amb aquesta forma d'actuar (recordem els casos de l'assentament del Turó de Dos Pins i del Montcabrer; Alay 2015: 440-441 i 449).
- Cronoconducta. Comentat l'assumpte amb el guaita forestal del Parc de la Serralada Litoral, que treballava a la torre del Castell de Burriac i era un dels membres del grup de Cabrera des dels anys setanta, semblava ser que les intervencions es produïen a primera hora del matí (entre les sis i dos quarts de deu). A més de la comoditat de treballar en hores poc caloroses, aquest fet podia tenir diverses lectures. Primer que molt probablement residia a prop. Segon, que podia tenir coneixement dels horaris del guaita forestal i que, per tant, hi havia una voluntat de passar desapercebut. Aquesta circumstància horària comporta doncs modificar l'apuntat en el primer informe en quant no es verificava una intencionalitat d'amagar-se de mirades indiscretes.

- Pel que ens van informar, es desconeixia qui va colgar la primera activitat arqueofurtiva -etapes 2 a 4-. Podria haver estat el propi arqueofurtiu. El fet de colgar-ho i la inactivitat de més d'un any va coincidir amb un assumpte en la que una persona molt relacionada amb l'arqueologia local havia estat implicada en un presumpte cas de arqueofurtivisme (Alay 2015: 459, Nota 751). Aquest fet es podria interpretar com que l'autor estava al corrent d'aquest cas i havia preferit no actuar mentre la situació havia estat tensa, reafirmant la seva voluntat de passar desapercebut.

Tot ens portava a suggerir que es tractés d'un arqueofurtiu tipus *Buscador*, resident a la zona i probablement amb antecedents coneguts.

El dia següent, els fets es van posar en coneixement -via telefònica- de l'arqueòleg municipal de Cabrera de Mar¹¹, la reorganitzada Brigada de Patrimoni del Cos de Mossos d'Esquadra i Servei d'Arqueologia.

El 2 d'agost de 2002 es va enregistrar un quart Informe sobre aquest cas a l'Ajunta-

Vista de conjunt de l'Etapa 6, captada des del sud.
(Fotografia: Joan Carles Alay).

¹⁰ El *modus operandi* està constituït pel conjunt de conductes que són estrictament necessàries per a cometre un fet delictiu -en aquest cas, l'activitat arqueofurtiva- (Alay 2015: 132-133 i Alay 2018: 73-80).

¹¹ L'any 2001 un conveni de col·laboració signat entre l'Ajuntament de Cabrera de Mar i el Departament de Cultura de la Generalitat va permetre dotar l'Ajuntament d'una plaça d'arqueòleg municipal.

ment de Cabrera de Mar i tres dies més tard al Servei d'Arqueologia. Després es van adreçar còpies als Mossos d'Esquadra i SEPRONA (Alay i Montlló 2002b).

Es tornava a insistir en l'aplicació de les mesures preventives i conseqüents proposades en el primer Informe de l'any 2000. Havien transcorregut tres anys i la implicació de diverses administracions i cossos de seguretat, sense que la situació estigués regularitzada en tant de temps, a més de lamentable resultava gairebé ridícula.

Seguint una recomanació del SEPRONA, per accelerar les actuacions policials, el 29 d'agost de 2002 es van enregistrar els quatre Informes realitzats en la Fiscalia de Medi Ambient.

Etapa 6: agost 2002

El 31 d'agost de 2002 l'arqueofurtiu va ser finalment trobat en plena acció. Segons les posteriors declaracions del guaita forestal:

Que assabentat per part del Sr. Joan Carles Alay de la Societat Catalana d'Arqueologia que, a nivell de Policia Local i Brigada de Patrimoni de la Guàrdia Civil (SEPRONA), feia més d'un any que s'estava intentant averiguar qui era la persona o persones que estaven portant a terme una actuació arqueològica furtiva en el poblat ibèric de Burriac, jaciment el qual té incoat expedient de declaració de BCIN, per la qual cosa en les exploracions oculars de l'entorn del castell de Burriac en el que estic destinat com a guaita, intentava, de tant en tant, veure si alguna persona estava picant terra en aquell indret.

A tal efecte, **el dia 31 d'agost proppassat, aproximadament entre les 12 i les 12'30 hores, amb els prismàtics, vaig divisar un senyor que estava excavant en el po-**

*Vista de detall de l'Etapa 6: amuntegament de sòl.
(Fotografia: Joan Carles Alay).*

blat ibèric, a partir d'aquí vaig donar compte a la Policia Local de Cabrera de Mar als efectes que es personessin al lloc. **Al cap d'un quart d'hora, segons vaig veure, la Policia Local es va personar en l'indret i va identificar a la persona.**¹²

Segons les declaracions dels agents de la Policia Local, en el moment de trobar l'arqueofurtiu ampliant la cala, tenia una pala, un sac i una bossa de plàstic. Es va comissar 17 fragments de ceràmica –*dolia* en la seva majoria- que acabava d'extreure.

L'arqueofurtiu, a qui anomenarem Gris,¹³ estava domiciliat a L'Hospitalet de Llobregat (Baix Llobregat), tenia uns quaranta anys i era escultor d'ofici. Va declarar que la seva intenció era «realitzar un estudi».¹⁴ Havia vingut en el seu vehicle que tenia estacionat al costat del rètol -instal·lat per la Generalitat l'any 1983-, en el que es senyalitzava el lloc com a jaciment arqueològic.

¹² Informe del guaita forestal del 4 de setembre de 2002, elaborat a petició del Parc de la Serralada Litoral.

¹³ A fi de preservar el dret constitucional a la intimitat (articles 18.1 i 105.b de la Constitució de 1978), es denominada l'arqueofurtiu amb el color Gris, com també es va fer a la tesi (Alay 2015: 335; 460).

¹⁴ Declaracions fetes a la Policia Local de Cabrera de Mar en ser sorprès en plena acció.

Vaig comunicar els fets a SEPRONA i al dia següent (3 de setembre de 2002) van fer una inspecció ocular en el lloc dels fets conjuntament amb l'arqueòleg municipal. Aquest va emetre un informe (6 de setembre de 2002) segons havia estat afectada una tercera part d'una habitació que datava en la primera meitat del segle I aC, a partir dels materials recuperats en les agrupacions deixades per l'arqueofurtiu.

El 7 de setembre de 2002 vaig documentar personalment els danys causats en el moment de ser sorprès.

Es verificava una intrusió per la banda de ponent de la cala (documentada en el informe del 2 d'agost) i en direcció nord, seguint la mateixa operativa que s'havia documentat el 17 de març de l'any 2001. La forma de la remoció era semi el·líptica amb tendència d'anar adquirint una forma rectangular, seguint l'esmentada arrel. Les mesures eren aproximadament d'1 metre en l'eix llarg per 0,70 metres en l'eix d'amplada i 0,50 metres de fondària. Implicava una superfície de 1,75 metres quadrats, amb un volum de 0,50 metres cúbics de sòl remogut.

No constava afectada cap estructura i tampoc no es verificava cap material arqueològic relacionable amb els fets (recordem que es van comissar).

Hi havia dos petits amuntegaments de sòl compactats, del tipus acumulats. El primer es trobava immediat al límit extern superior de la intrusió i el segon, darrere –al costat del límit extern de ponent de la cala.

El 12 de setembre vaig rebre Ofici del SEPRONA sol·licitant «emisión de un informe comprensivo de valoración de los daños registrados en las sucesivas etapas que hubiesen sido verificados y comprobados personalmente o por miembros de la Sociedad a la que pertenece».

El 23 de setembre, sobre les 9'30 hores, el SEPRONA va procedir a la detenció de Gris. Va manifestar que només declararia davant el jutge. Va ser posat en llibertat sobre les 13'55 hores. Els diaris *El País*, *El Periódico* i *El Punt-Maresme* van publicar la notícia, encara que breument.

El 26 de setembre, sobre les 18'45 hores, el SEPRONA va escorcollar el seu domicili, sense trobar cap material significatiu ni res que indiqués que havia practicat o tingué previst de practicar altres accions.

L'11 d'octubre, el Departament de Cultura va emetre informe considerant els fets de *molt greus* i decidint gestionar-ho per via penal. Tot i així no ens consta que és personés com a part en el procediment.

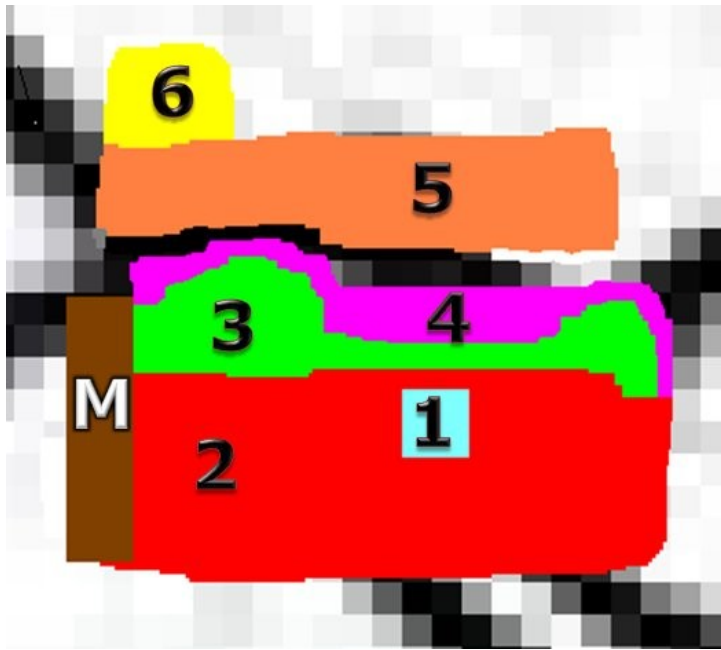
Valoració econòmica dels danys: el mètode Burriac

El dia 16 del mateix mes d'octubre vaig entregar l'Informe sol·licitat pel SEPRONA (Alay 2002). En l'elaboració del mateix, vaig aplicar la metodologia que poc temps abans havia dissenyat per peritar els danys ocasionats per un vehicle de tracció «eruga» en el mateix *poblat ibèric* de Burriac (Alay i Montlló 2002a i Alay i Clariana 2018: 124).¹⁵

Primer es van verificar els antecedents disponibles, per determinar l'espai físic afectat, considerant tant la superfície com el volum de sòl remogut. Es van diferenciar les sis etapes que hem exposat, amb una especial consideració en la darrera (corresponent al moment de ser sorprès l'arqueofurtiu), sobre la que no s'havia elaborat cap informe per la nostra part.

Aquesta diferenciació en etapes va per-

¹⁵ Aquest mètode de valoració ha estat perfeccionat amb els anys i, en homenatge al seu origen, denominat «mètode Burriac». Es fonamenta en l'aplicació de la fórmula: Valoració Econòmica dels Danys (VED) = Cost Intervenció Arqueològica de l'Espai Físic Afectat (CIAEFA) x Coeficient de Lesió Culturals dels Valors No Quantificables (CLCVNQ).

Esquema on de forma cromàtica i numèrica es diferencien les sis etapes documentades. (Font: Joan Carles Alay).

metre realitzar tant valoracions independents com de conjunt. Així, segons evolucionessin les investigacions policials sobre l'autoria de les activitats, es podrien atribuir al presumpte responsable les etapes que es poguessin arribar a demostrar.

En cada una de les etapes, es va mesurar el temps i tècnics necessaris per haver portat a terme una intervenció arqueològica que impliqués l'espai remogut. En la confecció dels diferents pressupostos es van utilitzar els honoraris professionals publicats per l'Associació d'Arqueòlegs de Catalunya (Ad'AC), amb la conformitat del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats. També van ser aplicats els percentatges recomanats per l'elaboració de les corresponents Memòries dels treballs – legalment exigides – i per la restauració/consolidació dels materials i estructures que es puguin descobrir durant les excavacions.¹⁶

En segon lloc, es destacaven els diferents

valors culturals lesionats. En aquest cas es van considerar els valors material, històric/científic (afectació en àrea del jaciment científicament inèdita) i cultural/patrimonial (jaciment incoat BCIN).¹⁷ S'argumentava així que es tractava d'una afectació molt greu.

Com el dany causat no es limitava al valor material, a fi d'obtenir unes quantitats més ajustades als danys realment causats es van multiplicar per quatre les valoracions materials.¹⁸

D'aquesta manera es van proposar les següents valoracions,

- Etapa 1 (Estiu 1999), 990,- euros.
- Etapa 2 (Novembre 2000), 5.330,- euros.
- Etapa 3 (Març 2001), 2.660,- euros.
- Etapa 4 (Maig 2001), 2.660,- euros.
- Etapa 5 (Juliol 2002), 2.660,- euros.
- Etapa 6 (Agost 2002), 990,- euros.

Considerada de forma conjunta, la valoració era de 13.320,- euros.

En el procediment judicial, els quatre informes enregistrats es van considerar com a denúncia i el 5 de novembre de 2002 vaig ratificar el seu contingut en el Jutjat. Com a perjudicats es va sol·licitar si la Societat Catalana d'Arqueologia reclamava alguna indemnització i com consta a la Declaració «no tienen nada que reclamar ya que en su caso, al tratarse de un patrimonio de todos, el legitimado para reclamar sería el Estado y supone que en su caso el Fiscal».

L'octubre de 2006, l'arqueòleg municipal de Cabrera de Mar va ser requerit pel Jut-

¹⁶ D'aquesta manera obtenim el Cost Intervenció Arqueològica de l'Espai Físic Afectat (CIAEFA) de la fórmula.

¹⁷ El poblat ibèric de Burriac té incoat expedient de declaració com a Bé Cultural d'Interès

Nacional (BCIN) des de 1983 (Alay i Clariana 2018: 117).

¹⁸ El Coeficient de Lesió Cultural dels Valors No Quantificables (CLCVNQ) de la fórmula.

jat a valorar econòmicament els materials arqueològics comissats a Gris en el moment de ser sorprès en plena acció. Es definitiva, valorar els referits 17 fragments de ceràmica. Fou l'oportunitat per iniciar el disseny d'un mètode específic per aquests casos. Seguint criteris similars als assenyalats, l'arqueòleg municipal ho va quantificar en 23 euros.

La resolució judicial

El Judici de Faltes va tenir lloc el 18 de setembre de 2007 en el Jutjat d'Instrucció número 1 de Mataró. Varem ser citats un dels policies locals que va identificar a Gris, el guaita forestal i jo mateix. El Departament de Cultura i l'Ajuntament de Cabrera de Mar no eren part en el procediment i tampoc no havien enviat cap representant.

L'advocat defensor i el fiscal, prèviament al judici, havien arribat a un acord i l'acte pròpiament dit no va durar més de quinze minuts. Vaig ser l'únic dels citats en accedir a la Sala, en condició de perjudicat, per ratificar que no tenia res a reclamar.

La Sentència es va donar a conèixer el 20 de setembre de 2007.¹⁹

Només un Fet havia quedat provat:

El día 31 de agosto de 2002, (Gris) acudió al yacimiento arqueológico situado en la montaña del Castillo de Burriac, poblado ibérico **catalogado como bien cultural de interés nacional**, y tras remover la tierra del yacimiento **causando daños sin determinar**, cogió varios trozos de cerámica cuyo valor es de 23 euros.

Destaca l'errada quant a la categoria de protecció del jaciment, tot i en la pràctica no hauria de tenir transcendència, doncs els béns incoats gaudeixen provisionalment de la mateixa protecció que els de-

clarats.²⁰ També és significatiu que es digui que els danys causats no han estat determinats, quan en diligències haurien de constar tots els informes referits, així com la quantificació específica de l'etapa sis –única que es considerava provada-.

Segons el PRIMER dels Fonaments de Dret,

los hechos declarados probados son constitutivos de sendas **faltas de hurto y de daños**, previstas en los artículos 623.1 y 625 del Código Penal, por cuanto el acusado con ánimo de lucro, se apoderó de cosas ajenas, concretamente de trozos de cerámica **localizados en el yacimiento arqueológico** de Cabrera de Mar, con intención de incorporarlos a su patrimonio, ascendiendo el valor de lo sustraído a 23 euros.

Sorprèn que només es faci referència als articles 623.1 i 625 (furt i danys, respectivament) i cap esment a l'article 323 (danys en jaciment arqueològic) ni tant sols com agreujant –d'acord es preveu en el mateix Codi Penal-, quan es reconeix expressament que els fets van succeir en un jaciment arqueològic.

Seguint amb el PRIMER dels Fonaments,

causó daños en dicho yacimiento al remover la tierra para sustraer dicha cerámica, **sin poderse determinar el valor de dichos daños** y en consecuencia debiéndose considerar hecho como falta en beneficio del reo. De esta forma, el acusado en el acto del juicio **reconoció los hechos admitiendo que efectivamente** el pasado 31 de agosto de 2002 **sustrajo piezas de cerámica del yacimiento sin consentimiento de la autoridad gestora del mismo causando daños en dicho yacimiento al remover la tierra para acceder a dichas piezas**, por lo que procede su condena penal como autor de las faltas referidas.

¹⁹ Sentència núm. 293/2007 de 20 de setembre de 2007. Procediment: Judici de Faltes 492/2007. Jutjat d'Instrucció número 1 de Mataró.

²⁰ Article 9.2 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural català.

Definitivament no es van tenir en compte les valoracions realitzades. Recordem que es van sol·licitar pel SEPRONA en diligències policials, però ni per part de fiscalia ni del tribunal es demanà una ratificació o noves valoracions. El més ajustat hauria estat sol·licitar formalment una valoració a les administracions competents (Ajuntament -arqueòleg municipal- o Servei d'Arqueologia), com es va fer amb els béns arqueològics comissats. En el SE-GON dels Fonaments també resulta evident que no es van considerar les argumentacions dels informes enregistrats, vers l'afectació als valors culturals:

En cuanto a la pena de imponer por falta de hurto, el Código Penal en su artículo 623.1 prevé la multa con una extensión de uno a dos meses, **considerándose ajustada a la naturaleza de los hechos la pena de multa en la extensión de un mes al no existir elementos que justifiquen una mayor imposición**, y al amparo de la acusación formulada por el Ministerio Público y aceptada por el acusado. Asimismo, respecto a la **falta de daños, procede imponer la pena en su mínima extensión de diez días de multa por los mismos motivos**. En cuanto a la cuota económica diaria de las penas de multa impuestas, dado que el acusado percibe unos ingresos mensuales de 1.600 euros, se considera ajustada a su capacidad económica la cuota de seis euros.

En el TERCER dels Fonaments es posa en evidència que les administracions no havien estat part en el procediment ni presentat cap reclamació. En cas de haver-ho fet, és probable que les sancions haurien estat més elevades:

Tal y como se desprende del artículo 116.1º del Código Penal, en relación con el artículo 109 del mismo cuerpo legal, y el artículo 100 de la Ley de Enjuiciamiento Criminal, **toda persona criminalmente responsable de un delito o falta lo es también civilmente, si del hecho se derivaren daños o perjuicios**.

No procede efectuar pronunciamiento

alguno al no haberse ejercido acción civil derivada de la infracción penal enjuiciada.

El QUART i darrer dels Fonaments es refereix a les despeses processals.

En definitiva, la Decisió va ser,

- 1.- Que **debo condenar y condeno** a D. (Gris) como autor de una **falta de hurto a la pena de UN MES de multa con una cuota diaria de SEIS euros (...)**.
- 2.- Que debo condenar y condeno a D. (Gris) como autor de una **falta de DAÑOS a la pena de DIEZ DIAS de multa con una cuota diaria de SEIS euros (...)**.

Se impone el pago de las costas procesales al condenado.

Aquesta Decisió es va donar a conèixer en l'acte del Judici, donat l'acord establert per les parts. Al sortir vaig comentar-ho amb el Fiscal i la resposta va ser que no s'havia pogut provar que Gris fos responsable de tota l'activitat, des de l'any 1999, i tan sols podia atribuir-li els fets del 31 d'agost de 2002. Les autoritats corresponents no havien investigat, ni recol·lectat els indicis –esmentats en els nostres reiterats informes– que probablement l'haurien vinculat com autor del tota l'activitat.

L'arqueofurtiu del torrent

Malgrat els fets provats per la justícia, sóc de l'opinió que en Gris va ser l'autor material de tota l'activitat, des del seu inici l'any 1999 fins que va ser enxampat el 31 d'agost de 2002. Els indicis documentats i experiència en altres casos similars em porten fins aquesta conclusió.

Es desconeixen els motius de la seva presència a Burriac l'any 1999. Les investigacions policials no constataren cap antecedent arqueofurtiu d'en Gris. No sabem què estava fent a Burriac aquell primer dia, si realitzava o no una activitat aliena a l'arqueologia (excursionisme, ciclisme, boletaire,..), ni tan sols si anava acompanyat.

En tot cas, sembla que alguna cosa va cridar la seva atenció motivant la primera acció. No es va poder verificar cap traça instrumental en la cala de 1999 i no sabem si l'eina utilitzada era d'oportunitat (un bastó, per exemple) o intencional (portava eina de remoció). Tot assenyalava la primera opció, i que la «trobada» va ser casual, improvisant la seva extracció.

Al no seguir el que la llei estableix sobre les troballes arqueològiques casuales (article 51 de la Llei del Patrimoni Cultural Català, vigent des de l'any 1993), el va convertir en un arqueofurtiu del tipus *Buscador* i subtipus *Casual*.

La principal característica dels *Buscadors* és que no tenen un afany de lucre immediat (diferenciant-se dels *Traficants*). Cap indicatiu ens indica que en Gris, treia un benefici econòmic de la seva activitat arqueofurtiva. Essencialment, els *Buscadors* cerquen béns arqueològics pel plaer personal que suposa el seu descobriment.

Els *Casuals* –subtipus– són els que davant una trobada casual, per atzar, no actuen degudament i decideixen portar a terme una remoció o exploració de forma irregular. En el cas que ens ocupa, probablement es va extreure un bé arqueològic sense comunicar-ho a l'administració competent, apropiant-se del mateix. Els *Casuals* només actuen una única vegada. Si es queden la trobada, són els anomenats *Trofeistes*; si fan els possibles per treure'n un benefici, s'anomenen *Negociadors* i en el supòsit de reiterar l'activitat, *Retipificables*. La reiteració implica –a partir de la segona acció– classificar-los en altre dels subtipus dels *Buscadors* o com a *Traficants*, depenent de la seva motivació.

La trobada d'en Gris va ser el «detonant»

que va provocar la seva reconversió (retipificació) en un *Buscador* del subtipus *Personalista*, a partir de segona etapa. Tot els indicis disponibles semblen confirmar-ho. Repassem al perfil criminològic genèric d'aquest subtipus comparant amb el que sabem d'en Gris.

Els *Personalistes* són els *Buscadors* en sentit estricte. Estan essencialment motivats per una necessitat d'autorealització com és el plaer de descobrir. Aquest goig no es limita al moment de la trobada sinó que engloba tot el procés des de la preparació prèvia, la recerca del indret i la pròpia acció fins les conductes posteriors. Tot motiva a tornar-hi. Podria qualificar-se quasi bé d'addicció.

Hem verificat la persistència d'en Gris a reiterar l'activitat en el mateix indret, malgrat que les troballes probablement eren molt minses. Segons les seves declaracions, estava realitzant «un estudi» essent al·licient suficient per insistir una i altre vegada, així com autojustificar les seves accions (Alay 2016: 43 i Alay 2018: 84).

Els *Personalistes* acostumen a ser bastant individualistes i actuen en solitari. Característica que els distingeix del subtipus *Localista*, molt similar. A partir dels indicis, hem verificat com, des del principi, en Gris actuava en solitari.

Els *Personalistes* seleccionen els jaciments en els que actuen, fent prevaldre criteris d'accessibilitat des del seu punt d'ancoratge.²¹ En el cas d'en Gris, els indicis apunten a que no va ser així, sinó motivat per una presumpte trobada inesperada.

Els *Personalistes* acostumen a portar un Kit²² bàsic, constituït per una o dues eines

seu domicili.

²¹ En la perfilació geogràfica, es denomina «punt d'ancoratge» l'indret des d'on surt l'agressor –en el nostre cas, l'arqueofurtiu– per a realitzar l'acció i on probablement tornarà després de fer-la. (Alay 2016: 42, Nota 26). En el cas que ens ocupa, es corresponia amb el

²² Seguint amb el vocabulari propi de la perfilació criminològica el «kit» és el conjunt d'eines (eines, aparells i accessoris) que porta l'arqueofurtiu per a cometre l'acció (Alay 2017: 17-23 i Alay 2018: 77-78).

i accessoris imprescindibles. Quan fan servir una única eina, probablement és de mesura gran (aixades, pics,...) i quan utilitzen més d'una, porten una de gran i altres de mitjanes o petites. Els accessoris poden limitar-se a recipients per transportar les troballes (generalment bosses de plàstic) i guants. En general, no utilitzen aparells (com un detector de metalls) i cas de fer-ho, es tractarà d'una excepcionalitat.

Els indicis assenyalen que efectivament portava eines i mai va utilitzar aparells. Les traces instrumentals de les primeres etapes (segona a quarta) es corresponen a eines de mesura petita. En canvi, a partir de la cinquena –amb més seguretat i confiança en el que feia– va començar a utilitzar eines més grans. En el moment de la seva detenció, utilitzava una pala (tot i no que especificada la seva mesura). Aquestes modificacions en el *modus operandi* són normals, doncs s'adapten d'acord a les necessitats i experiència.

Malgrat la seva persistència a actuar en una mateix indret, en Gris mai va deixar cap Dipòsit. Ens referim a conjunts d'eines, aparells, accessoris o fins i tot béns arqueològics que els arqueofurtius poden més o menys amagar en el jaciment o immediat entorn (Alay 2017: 26). La finalitat és diversa, però en el cas que ens ocupa podria ser per evitar tragar constantment amb les eines (el denominat Dipòsit Operatiu). És una característica més pròpia dels Localistes i, en conseqüència, la absència de Dipòsits un indicatiu més que l'assenyala com a Personalista.²³

Els *Buscadors Personalistes* acostumen a fer cales irregulars, tot i l'aparença més o

menys regular. Obren les seves pròpies remocions i no n'aprofiten d'altres. Els amuntegaments de sòl solen ser externs a la remoció, facilitant la seva expansió. Les formes, dimensions i tendències són molt diverses i difícils de generalitzar. Les agrupacions de béns arqueològics també s'acostumen a ubicar a l'exterior de la remoció, encara que immediates al focus actiu. Són ordenades, diferenciant els béns rebutjables que quasi sempre són abandonats en el lloc. Acostumen a respectar les estructures que localitzen. Conductes que hem pogut constatar en el cas d'en Gris.

En quant als actes de precaució²⁴ dels Personalistes, s'ha de destacar la seva experiència de camp, que els permet identificar l'indret més propici i de baix risc, en termes de *profiling*.²⁵ Acostumen a cercar llocs amb bona cobertura visual que els permet passar el més desapercebuts possible durant el temps d'activitat, així com controlar si s'apropen persones. Poden fins i tot preveure vies d'evacuació alternatives, corriols o camins pels que puguin escapoli-se en cas de necessitat. Les seves accions les fan, essencialment, durant el dia, pel que la cobertura resulta primordial.

Nova excepcionalitat en el cas d'en Gris, doncs el lloc d'activitat no va ser elegit sinó establert per la suposada "troballa" inicial. Aquest fet i la inexperiència van motivar que no prendre mesures en quant a cobertura.²⁶ Precisament, ser vist des de la torre del castell de Burriac, va propiciar la seva detenció.

Els *Personalistes* més experimentats, es-

²³ Els *modus operandi* de Personalistes i Localistes són molt semblants i sovint complicats de distingir. Els Dipòsits són dels pocs indicis materials que permeten distingir-los.

²⁴ Els actes de precaució, seguint amb la terminologia de la perfilació criminològica, són les conductes realitzades per l'arqueofurtiu abans, durant i després de l'activitat arqueo-

furtiva que pretenen d'una forma conscient reduir o eliminar el risc del *modus operandi*.

²⁵ Risc alt o baix de ser sorprès durant l'activitat o a ser posteriorment identificat (Alay 2018: 80).

²⁶ Es va estimar que l'índex de visualització passiva (punt de vista exterior) havia estat, en el transcurs de tota l'activitat, del 30%.

tacionen els vehicles en llocs on puguin passar més desapercebuts. Tampoc és el cas de l'inexperimentat Gris, que estacionava el vehicle al costat del rètol que informa l'existència del jaciment arqueològic.

Els Buscadors Personalistes tendeixen a col·leccionar quasi bé totes les seves troballes. Pràcticament només deixen en les remocions que realitzen els fragments que queden en les agrupacions. Netegen, restauren i classifiquen les troballes, encara que les metodologies i criteris no coincideixen amb els acadèmics. Les que consideren millors peces poden ocupar llocs destacats en la decoració dels seus domicilis i tenir-les en vitrines. Les col·leccions són pel seu gaudi personal i només compartides amb els seus familiars i cercles més propers. Dificilment intercanviaran les seves troballes, seria una excepció molt motivada. Mai no les venen ni participen en intermediacions. Una venda o intermediació seria molt més excepcional que un intercanvi. Malauradament, si perden l'interès o moren, totes aquestes troballes poden ser llençades a la brossa o, si es dóna la possibilitat, ser venudes pels hereus.

Les agrupacions de béns arqueològics deixades per Gris, indiquen que presumptament s'emportava les troballes que considerava destacables. En canvi, en l'escorcoll domiciliari no es va trobar res significatiu.²⁷ Tot i així, hem de tenir en compte que entre la seva detenció per part del SEPRONA i l'escorcoll van transcórrer tres dies (vint-i-sis des de que havia estat sorprès en el jaciment). Temps més que suficient per desfer-se de qualsevol indici incriminatori, inclús de la "troballa" que presumptament va provocar tot el cas i serà difícil que arribem a saber si realment va existir.

En el supòsit de ser sancionats, els Personalistes no acostumen a reincidir. Hem de creure que en Gris no ha tornat a actuar.

Epíleg: El cas del sector Ametllers de 2005

En el transcurs dels nostres habituals itineraris per la Vall de Cabrera, el 19 de novembre de 2005 vàrem identificar una nova activitat arqueofurtiva en el *poblat ibèric*. Estava localitzada en el sector occidental, dins la zona que l'any 1983 va ser objecte de la campanya d'excavacions dirigida per Jordi Miró i Jaume Pujol. Exactament a mig camí entre el suposat dipòsit i les anomenades *habitacions d'en Gaspar*.

Es tractava d'una intrusió integral en l'antic marge de pagès. Tenia forma pentàedrica (0,90 metres d'alt per 0,80 metres de llarg, 0,50 metres d'ampla i 1,80 metres de diagonal).

En el perfil frontal hi havia dos clots d'un diàmetre aproximat de 0,10 metres.

No afectava cap estructura ni material arqueològic. En l'amuntegament de sòl –expansiu davant mateix de la remoció– només hi havia un únic fragment de ceràmica ibèrica descontextualitzat.

Pel cromatisme i consistència del sòl, així com l'absència de desenvolupament vegetal i virosta, la intervenció no va ser feta més d'una setmana abans de ser documentada.

Immediatament es van comunicar els fets a l'arqueòleg municipal de Cabrera de Mar i dos dies després al SEPRONA de la Guàrdia Civil –amb els que aleshores col·laboràvem de forma habitual i teníem excel·lent comunicació.

²⁷ A l'escorcoll domiciliari es van trobar una col·lecció de monedes –sense especificar si eren antigues– i alguns petits objectes que tant podien ser béns arqueològics com falsificaci-

ons. En tot cas, semblava més que haguessin estat adquirits en mercat il·legal que trobats per en Gris. Cap indici relacionable amb Burriac i cap altre presumpte activitat arqueofurtiva.

Cas del sector ametllers (imatge captada des del sud-est). (Fotografia: Joan Carles Alay).

Mentre s'organitza l'operatiu més apropiat pel cas, seguim visitant el jaciment i el 6 de desembre de 2005 advertim que l'activitat ha estat ampliada amb tres noves accions.

La segona acció havia ampliat lateral i frontalment la primera. No afectava tot el marge, només fins a 0,40 metres d'alt. El sòl extret cobria la resta de la primera acció.

Les dues ampliacions laterals tenien una forma aproximadament semi-esfèrica d'un diàmetre d'uns 0,70 metres. El seguiment frontal, que feia un angle recte, tenia una longitud total aproximada d'un metre.

No afectava cap estructura arqueològica. En el perfil d'una de les ampliacions laterals es podia veure ceràmica.

La tercera acció era una intrusió en l'antic marge de pagès, situada a 0,30 metres de

les dues primeres accions.

Tenia forma cúbica (0,40 x 0,40 x 0,40 metres) i tampoc no afectava cap estructura ni bé arqueològic.

Finalment, la quarta acció era una nova intrusió en el marge, a 0,70 metres de la tercera. Com aquesta, tenia una tendència cúbica amb les mateixes dimensions. Com les anteriors, no afectava cap estructura ni béns arqueològics. En els seus perfils, però, hi havia traces instrumentals per lliscat (d'uns 0,05 metres).

Ateses les nostres constants visites, aquestes darreres tres accions es van fer el diumenge 4 o el dilluns 5 de desembre, doncs el dissabte 3 no hi eren.

Es va notificar immediatament a SEPRO-NA i vàrem seguir anant constantment al jaciment.

Per accelerar les gestions, la Guàrdia Civil ens encarrega un primer informe enregistrat al SEPRONA i còpia a l'Ajuntament de Cabrera el 9 de gener de 2006 (Alay 2005).

En l'anàlisi d'aquest Informe, relacionant els factors espai físic remogut i temps emprat, es deduí que havia estat obra d'una sola persona.

Les traces instrumentals per lliscat eren curtes i assenyalaven la utilització d'una picoleta o eina molt similar. També era indicatiu de l'actuació d'una sola persona. En una de les traces es va observar un petit fragment de pintura blau cel, que probablement es corresponia amb l'eina utilitzada.²⁸

El fet de la reiteració en un indret molt determinat en el que sembla no hi havia, en principi, estructures ni gaires béns arqueològics ens feia pensar en una activitat per a satisfacció personal. Tot plegat ens portava a conceptuar l'arqueofurtiu com del tipus Buscador.

La similitud, tan en *modus operandi* com tipologia, amb Gris ens va conduir a suggerir la possibilitat de que fins i tot es tractés d'ell mateix (transcorreguts més de tres anys encara no havia estat jutjat i el procediment semblava aturat).

Finalment l'informe proposava l'aplicació de mesures preventives i conseqüents, consistents en extremar la vigilància i rebre la remoció. El propòsit d'aquesta darrera mesura era preservar el lloc de l'erosió natural (amb possibles danys a la probable estratigrafia arqueològica) i dissuadir noves activitats.

Entregat l'informe, les gestions es van encaminar en concertar la corresponent inspecció ocular del lloc per part del SEPRO-

NA, accelerant el procediment judicial.

Finalment, el 21 de gener de 2006 agents del SEPRONA van efectuar una inspecció. Dos vehicles quatre per quatre i un agent motoritzat van anar fins el jaciment. No recordo cap més desplegament similar per un cas d'aquestes característiques. Vaig acompanyar a tot el grup al lloc dels fets i després es va realitzar un itinerari pel jaciment, verificant els accessos i les localitzacions amb més possibilitats de ser afectades per una activitat arqueofurtiva. De fet, es va fer un anàlisi de risc i planificar l'operatiu de vigilància.

En els mesos següents les meves visites al jaciment van ser constants, pràcticament tots els cap de setmana i festius, mentre recollia dades per la meua tesi. També el SEPRONA va realitzar patrulles motoritzades.

Per primera vegada, vaig intentar establir una cronoconducta, elaborant amb els indicis que anava obtenint un cronograma per predir quan hi havia més probabilitat que actués de nou.

L'arqueofurtiu mai més no va tornar a intervenir i tampoc no va ser identificat.

Es desconeixen els motius, que poden ser molts i diversos. Els indicis apuntaven a una persona que no residia gaire lluny, pel que és possible que advertís o algú li comentés l'excepcional vigilància que es portava a terme. També és va apuntar la possibilitat que hagués emmalaltit o sofert un accident, que l'impedís continuar. Tampoc no es pot descartar que efectivament es tractés de Gris, doncs coincideix cronològicament amb la reactivació de les diligències judicials del seu cas -decidint no arriscar-se-, i després, al ser condemnat, no va tornar.

Des de llavors no ha tornat a produir-se cap més activitat arqueofurtiva a la Vall, almenys que hagi sabut.

²⁸ D'acord amb el principi criminalístic de Locard, pel que qualsevol contacte deixa rastre (*Quisunque tactus vestigia legat*).

Bibliografia

ALAY, JC (2000). *L'Espoli arqueològic a Catalunya: el «furtivisme». Bases jurídiques i conceptuals*. Tesi de Llicenciatura (Director: Josep Maria Fullola i Pericot). 107 p. Inèdita. Universitat de Barcelona.

ALAY, JC (2001). *Informe: Nova ampliació de l'activitat furtiva al «poblat ibèric» de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme)*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia. Inèdit.

ALAY, JC (2002). *Informe: Valoració de danys relativa a l'activitat furtiva desenvolupada en el poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme) entre els anys 1999 i 2002*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia. Inèdit.

ALAY, JC (2005). *Informe: Valoració de danys relativa a l'activitat furtiva desenvolupada en el jaciment arqueològic de Masmolets (Valls, Alt Camp), l'11 de desembre de 2004*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia. Inèdit.

ALAY, JC (2006). *Informe: Activitat furtiva en el jaciment ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme). Novembre-Desembre 2005*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia. Inèdit.

ALAY, JC (2015). *L'espoli arqueològic a Catalunya: Sistematització de la tipologia conductual dels furtius*. Tesi doctoral. 538 pàgs. Universitat de Barcelona. Publicació digital: <http://hdl.handle.net/10803/396672>

ALAY, JC (2016). «Els arqueo-furtius catalans» a *Felibrejada*, Butlletí del Grup d'Història del Casal, Època 5a, Any XXI, núm. 96 (2014-15), p. 31-47. Mataró.

ALAY, JC (2017). «Los indicios forenses de las actividades furtivas en Arqueología terrestre» a *Gaceta Internacional de Ciencias Forenses* núm. 22, p. 10-31. Universitat de València.

ALAY, JC (2018). «El arqueofurtivismo en Catalunya: una propuesta tipológica». Capítol del llibre *El expoliar se va acabar. Uso de detectores de metales y arqueología: sanciones administrativas y penales*, coordinat per I. Rodríguez Temiño i A. Yáñez. P. 59-102. Ed. Tirant lo Blanch. València.

ALAY, JC i CLARIANA, JF (2018). «El poblat ibèric de Burriac, entre el desconeixement social i l'oblit de les administracions» a *11è Col·loqui Història a Debat. Felibrejada* núm. 97, p.106-142. Grup d'Història del Casal de Mataró.

ALAY, JC i FARELL, D (2000). *Informe: Activitat furtiva al «poblat ibèric» de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme)*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia i Grup d'Arqueologia de Cabrera de la Fundació Burriac. Inèdit.

ALAY, JC i FARELL, D (2001). *Informe: Ampliació de l'activitat furtiva al «poblat ibèric» de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme)*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia i Grup d'Arqueologia de Cabrera de la Fundació Burriac. Inèdit.

ALAY, JC i MONTLLÓ, J (1999). *Informe: Actuació de vehicle provist de pala excavadora en el «poblat ibèric» de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme) el 18.09.1999*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia. Inèdit.

ALAY, JC i MONTLLÓ, J (2002a). *Informe: Possible quantificació econòmica dels danys causats en el poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme) el 18 de setembre de 1999*. Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia. Inèdit.

ALAY, JC i MONTLLÓ, J (2002b). *Informe: Tercera ampliació documentada de l'activitat furtiva al «poblat ibèric» de Burriac (Cabrera de Mar, Maresme)*. Comis-

sió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia. Inèdit.

BENITO, N; BURJACHS, F; ESPADALER, MM; DEFAUS, JM i MOLINA, M (1986). «Les excavacions al poblat ibèric Burriac (Cabrera Mar, Maresme) durant l'any 1984» a *Tribuna d'Arqueologia 1984-1985*. Departament Cultura, p.15-23. Barcelona.

BONET, LI (1979). «Descobriments del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar)» a *Quaderns de Pehistòria i Arqueologia del Maresme* núm.8-9, p. 227-229. Museu Municipal de Mataró.

BURJACHS, F; BENITO, N i DEFAUS, JM (1991). «El poblat ibèric fortificat de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme)» a *Fortificacions. Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica*. Centre Estudis Bages i Societat Catalana d'Arqueologia. P.159-163. Manresa.

MIRO, J; PUJOL, J i GARCIA, J (1988). *El*

dipòsit del sector occidental del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme). Revista Laietania núm. 4, 182 pàgs. Museu Comarcal del Maresme. Mataró.

RIBAS, M (1931). *El poblat ibèric de Burriac i la seva necròpolis*. Foment d'Estudis de la Maresma. 18 p. Mataró.

RIBAS, M (1988). *Els orígens de Mataró*. Premi Iluro 1963. 2a edició revisada i ampliada. Caixa d'Estalvis Laietana. Ed. Rafael Dalmau. 255 p. i XLVI il·lustracions. Barcelona.

SERRA RAFOLS, JC (1931) «Llocs d'habitatge ibèrics de la Costa de Llevant» a *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* MCMXXVII-XXXI, p.41-54. Barcelona.

ZAMORA, D. (2007). *L'oppidum de Burriac. Centre polític de la Laietania ibèrica*. Revista Laietania núm. 17, 368 p. Museu de Mataró-Secció Arqueològica. Mataró.

